

Storstrøm
J.nr. NST-422-01324
Ref. kirjo
Februar 2016

NOTAT
Vedrørende høringssvar til forslag til Natura 2000-plan 2016-2021 for N177
Maribosøerne

Forslag til Natura 2000-plan for *N177 Maribosøerne* har været i offentlig høring fra den 19. december 2014 til den 10. april 2015.

Indkomne høringssvar ses på:
<http://www3.naturstyrelsen.dk/2015/natura2000/>.

Alle forslag til Natura 2000-planer er annonceret offentligt på Naturstyrelsens hjemmeside og desuden sendt i høring hos relevante myndigheder, jf. miljømålsloven § 43. Den offentlige høring er endvidere annonceret i en række landsdækkende og regionale aviser. Lodsejere med væsentlige interesser, der vil kunne berøres af et eller flere elementer i planlægningen for et Natura 2000-område, er individuelt blevet orienteret om høringen over forslag til Natura 2000-planer.

Naturstyrelsen har modtaget i alt ca. 760 høringssvar vedrørende de enkelte Natura 2000-planer og mere generelle høringssvar vedrørende naturplanlægningen. De generelle høringssvar er sammenfattet i et samlet høringsnotat – se www.naturstyrelsen.dk/natura2000/hoeringsnotat2016-2021

Til denne Natura 2000-plan er der modtaget i alt 9 høringssvar. Svarene har berørt følgende punkter:

- 1) Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning
- 2) Tilstandsvurdering
- 3) Målsætninger og modsatrettede naturinteresser
- 4) Indsatsprogram og gennemførelse
- 5) Datagrundlag
- 6) Trusler
- 7) Rollefordeling mellem stat og kommune
- 8) Proces

I det følgende sammenfattes de væsentligste synspunkter til de overfor nævnte punkter 1 – 8. Naturstyrelsens bemærkninger hertil er anført i kursiv.

Det bemærkes, at hørings svarene kun er gengivet i hovedtræk. Liste over hørings svar med ID-nummer vedlægges som bilag 1. Hørings svarene kan i sin helhed læses på Naturstyrelsens hjemmeside <http://www3.naturstyrelsen.dk/2015/natura2000/>.

Bemærkninger til planforslaget

1. Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning

Flere lodsejere foreslår, at Lysbro Mose indlemmes i Natura 2000-området. Mosen er en potentiel ynglelokalitet for trane, der sidste år har opholdt sig her. Store dele af Lysbro Mose ejes af Naturstyrelsen. Desuden foreslås rødhovedet and optaget på områdets udpegningsgrundlag, da denne sjældne art yngler i Hejrede Sø.

En konsulentvirksomhed angiver, at Natura 2000-områdets udstrækning virker mere eller mere tilfældigt, idet grænserne følger veje, stier, skel, vandløb og andre ledelinjer i landskabet. Derved indgår store landbrugsarealer, der på ingen måde har en naturværdi, der berettiger til udpegnen.

En konsulentvirksomhed ønsker afklaring af om udpegningsgrundlaget løbende kan opdateres og foreslår trane taget ud. Ved en ejendom er der sket en korrektion af udpegningsgrundlaget, hvor yderligere arealer med flere naturtyper nu er medtaget. Lodsejer har ikke været inddraget i disse udvidelser. Konsulentvirksomheden mener ikke, at områder og arter medtaget på udpegningsgrundlaget alene beror på faktuelle forhold, men indeholder en vis andel af fortolkninger og ekspertvurderinger.

Det foreslås i øvrigt, at kulturhistoriske elementer bør indgå i planen, herunder hensynet til herregårdslandskabet samt det faktum, at søområdet til dels er kunstigt via opdæmning.

Ændringer i habitat- og fuglebeskyttelsesområders afgrænsning håndteres ikke i forbindelse med Natura 2000-planerne, der er en rammestyret indsats inden for de eksisterende områdeafgrænsninger. Væsentlige ændringer i områders afgrænsning kræver dels en politisk beslutning og efterfølgende en godkendelsesproces i EU-kommissionen. Lysbro Mose kan indgå i Naturstyrelsens overvejelser ved en evt. fremtidig evaluering af afgrænsningen af Natura 2000-område Maribosøerne. Der er dog ikke pligt til at få al natur omfattet af Natura 2000-områderne og dermed planerne.

Grænserne blev trukket således, at områderne skulle rumme den natur og de levesteder, som Danmark er forpligtet til at udpege områder for, samtidig med at man bestræbte sig på at opnå enkle grænser, som så vidt muligt fulgte eksisterende administrative eller fysiske grænser. Der er ikke planlagt indsats på arealer, der ikke er relevante i forhold til udpegningsgrundlaget. Områdeafgrænsning er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Rødhovedet and er ikke omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I over særligt sårbare ynglefugle, der kræver områdeudpegnen, og kan derfor ikke optages på udpegningsgrundlaget for Maribosøerne. Natura 2000-planens retningslinjer for naturtyper og arter vil dog ofte tilgodese

andre arter, end dem der udgør selve udpegningsgrundlaget. Det er muligt at tilgodese konkrete arter ud over området udpegningsgrundlag i den endelige plejeplan for området. Udpegningsgrundlaget for habitat- og fuglebeskyttelsesområder opdateres typisk ca. hvert 6. år, senest i 2012 efter offentlig høring. Medlemslandene er forpligtede til at beskytte og arbejde mod gunstige forhold for udpegningsgrundlagets arter og naturtyper. Der skal derfor tungtvejende argumenter til at fjerne en art fra udpegningsgrundlaget. Det kan fx forekomme, hvis det naturlige levegrundlag for en art uigenkaldeligt ikke er til stede i området. Der er overvejende sandsynlighed for, at trane enten allerede yngler ved Maribosøerne eller vil gøre det i nær fremtid, da trane er observeret i området gennem flere år. Den seneste kortlægning af naturtyper har vist nogle arealændringer i forhold til den første kortlægning i området. Det drejer sig imidlertid ikke om udpegningsgrundlag, men om kortlægning af den aktuelle forekomst af naturtyperne. Udpegningsgrundlaget er alene listen gengivet i afsnit 2.2 i den reviderede basisanalyse. Arealkortlægningen foretages af fagspecialister efter en godkendt teknisk anvisning og kommer ikke i høring hos lodsejere. Systemfejl og lignende skal selvfølgelig rettes, hvorfor basisanalysen har været i teknisk høring. Betegnelsen "Ny" i listen for udpegningsgrundlag i basisanalysen angiver blot, at der er sket en ændring siden første generation af basisanalyser/planer. Selve opdateringen er sket i en selvstændig proces med offentlig høring i den mellemliggende periode. Der kan læses mere om udpegningsgrundlag i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som findes på styrelsens hjemmeside. Natura 2000-planen fastlægger kun rammestyrernde retningslinjer med det formål på sigt at opnå gunstig bevaringsstatus for området udpegningsgrundlag. Dette er ikke nødvendigvis betinget af et oprindeligt sølandskab. Evt. påvirkninger af kulturhistoriske elementer er vurderet i den strategiske miljøvurdering (SMV), der hører til planen.

2. Tilstandsvurdering

En konsulentvirksomhed kræver, at der foretages en ny tilstandsvurdering, således at unødige tiltag ikke iværksættes. Det skal sikres, at der er foretaget en prioritering af evt. modstridende interesser, og der skal redegøres for effekten af igangværende tiltag i forhold til prognosen for den fremtidige bevaringsstatus.

Lolland Kommune mener, at naturtilstandsværktøjet ikke er præcist nok. Konkret undrer kommunen sig over en lav artstilstand for rigkær på Bøndersvigengene, hvilket medfører moderat naturtilstand. Deres egen konsulent har dokumenteret, at arealet har høj botanisk værdi. Rigkær ved Frilandsmuseet er til sammenligning artsmæssigt trivielt, men mere lysåbent og får derved en højere naturtilstand end Bøndersvigengene.

Der foretages en ny tilstandsvurdering af naturtyperne hvert 6. år på baggrund af kortlægning og beregnes efter "Bekendtgørelse om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder". Der er derfor efter Naturstyrelsens mening ikke unødvendige tiltag i Natura 2000-planen for 2016-2021. Planen indeholder et afsnit om prioritering af modsatrettede naturinteresser og har som forudsætning, at indsatsen i 1. plan er gennemført.

Kommende overvågning vil vurdere plejeeffekten, hvorved behovet for en fremadrettet indsats vil kunne justeres i fremtidige Natura 2000-planer.

Naturstyrelsen er enig i, at potentialet for rigkær er større på Bøndersvigengene end ved Frilandsmuseet. Naturtilstandssystemet er grundlæggende bygget op omkring arts- og strukturindeks. Den eksakte indeksværdi er følsom over for enkeltparametre eller tidspunkt for artsregistrering. Et artsindeks på 0,42 i Bøndersvig skal altså ikke ses som forskelligt fra et indeks på 0,44 ved Frilandsmuseet. For at gøre systemet mere robust opdeles indeksværdier derfor i intervaller i 5 tilstandsklasser. Begge rigkærsforekomster ender i naturtilstandsklassen moderat (III), og indeksværdien fortæller, at naturtilstanden er tæt på grænsen til klassen god (II). Engensian var ikke til stede ved kortlægningen i Bøndersvig, hvilket kan forklare, at de to arealer falder ens ud i vurderingen.

3. Målsætninger og modsatrettede naturinteresser

DOF Storstrøm påpeger, at det er svært at se, hvornår målsætningen for ynglefugle er opfyldt, når der ikke er sat tal på antallet. Levesteder skal bare være i god eller høj naturtilstand, og der skal være tilstrækkelig med levesteder for arterne.

En konsulentvirksomhed genfremsender hørings svar fra 2011, hvor man efterlyser konkrete overordnede arealmål og ville værdsætte at formuleringen med, at "der navnlig for skovnaturtyperne vil være tale om en dynamisk situation, og at det ikke nødvendigvis vil være de samme forekomster, som over tid skal bidrage til arealmålet" blev brugt i afsnittet konkrete målsætninger. Der ønskes også en definition af, hvad der menes med "over tid".

En konsulentvirksomhed ønsker desuden, at myndighederne i den endelige plan (hørings svar fra 2011) redegør for hjemmelen til at øge arealet med naturtyperne, og for hvor man forventer at dette vil ske. Der ønskes også en angivelse af, hvordan man vil håndtere konflikten mellem den eksisterende landskabsfredning og Natura 2000-planforslaget.

I genfremsendt hørings svar fra 2007 oplyses det, at landskabsfredningen er beskrevet forkert i den reviderede basisanalyse og at der er konflikt mellem eksisterende landskabsfredning og Natura 2000-planforslaget. Ifølge fredningen må det vilde krat og blandingskov, der fornyes ved selvsåning ikke ryddes eller erstattes med plantede træer, men skal fortsat forny sig selv. Græsningstryk skal holdes på et niveau, der ikke hindrer genvækst.

Lolland Kommune foreslår, at større udbredelse af rørskov og dermed egnede levesteder for rørdrum er i modstrid med god vandkvalitet i søerne og derfor bør skrives ind i afsnittet om modsatrettede naturinteresser. Kommunen afviser på baggrund af vandstandsmålinger, at vandstandshøjde skulle være årsag til, at arealet med rørskov er mindsket. Vandstanden har ligget i samme højde gennem de seneste mange år, mens vandkvalitet, sigtddybde og dermed mængden af vandplanter, der kan konkurrere om næringsstoffer, er forbedret væsentligt. Kommunen vil dog vurdere, hvorvidt vandstandsændringer i Maribosøerne hen over året kan søges minimeret.

En konsulentvirksomhed påpeger i et genfremsendt hørings svar fra 2011, at kvælstof er en del af årsagen til rørskovens tilbagegang langs søbredderne og mener, at dette er et problem i forhold til landskabsfredningen, der skal sikre "nuværende tilstand".

Målsætningerne i de endelige planer er rettet mod sikring af levesteder for ynglefugle og ikke sikring af et bestemt individantal. Dette afspejler sig også i lovgivningen, hvor Natura 2000-planlægningen og indsatsen tager udgangspunkt i, at man ikke kan sikre bestemte arters antal, men alene skabe forudsætningerne for deres tilstedeværelse.

Planen indeholder ikke konkrete arealangivelser for udvidelse af de enkelte naturtyper. Planen skal sikre, at der ikke sker tilbagegang, og at arealet dermed er stabilt eller i fremgang. Den konkrete udvidelse afhænger både af de naturgivne forhold og af frivillige aftaler med lodsejerne.

Formuleringen med at det ikke nødvendigvis vil være de samme forekomster, som over tid skal bidrage til arealmålet, er anvendt i forbindelse med skovnaturtyper i 1. generation af Natura 2000-planerne (som er gældende i en 12-årig periode for skov på fredskovsarealer). Formuleringen skal gøre det muligt at konvertere en skovtype, hvis der er indplantet træarter, der ikke hører til den naturgivne type på stedet. "Over tid" skal forstås på den måde, at man kan afvente, at træer får en tilstrækkelig størrelse i forhold til indtjening før fældning – eller flere trægenerationer, hvis der er tale om en naturlig udvikling fra en skovnaturtype til en anden. Situationen vil være mere usædvanlig ved lysåbne naturtyper, idet lang kontinuitet i de fleste tilfælde har stor betydning for florasammensætningen, hvorfor tilgroning af en eksisterende forekomst normalt ikke kan erstattes af nye arealer.

På baggrund af de enkelte høringssvar er forskelligheder i måden at opstille mål på, herunder konkretiseringsgrad, blevet vurderet, og planerne er justeret i overensstemmelse med ovenstående bemærkninger til høringssvarene. Gennemskrivningen har ikke medført, at målsætningerne er blevet mere specifikke, eller at det langsigtede ambitionsniveau er ændret. Hjemmelen til udvidelse af naturarealer bringes til anvendelse af handleplanmyndigheden og beskrives ikke i selve Natura 2000-planen, der kun er overordnet rammestyrende. Naturbeskyttelseslovens kapitel 2a om internationale naturbeskyttelsesområder giver hjemmel til at beskytte naturtyper, som ikke er omfattet af en generel beskyttelse, og udvide deres areal, hvis det er nødvendigt for at realisere Natura 2000-planen. Loven hjemler også muligheden for en indsats uden for Natura 2000-områderne. Den indsats, som Natura 2000-planerne udstikker retningslinjer for, vil dog helt overvejende ligge i Natura 2000-områderne. I Naturstyrelsens generelle høringsnotat på styrelsens hjemmeside, kan der læses mere om lovhjemmel og retssikkerhed.

Natura 2000-planerne fastlægger ikke præcist, hvor evt. udvidelse skal finde sted, da dette påhviler handleplanmyndigheden. De kommunale handleplaner skal fremover i højere grad være redskab for en forventningsafstemning med organisationer og lodsejere, således at kommunerne får mere tid til dialog og lokal inddragelse, der primært vil være forbundet med de konkrete projekter, der skal udmønte Natura 2000-planen og strække sig over hele planperioden. Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Landskabsfredningen nævnes ikke eksplicit i gældende basisanalyse. Naturstyrelsen mener ikke, at målsætningen i Natura 2000-planforslaget er i strid med fredningen, idet der primært sigtes mod

at holde arealer lysåbne, og da udvidelser søges placeret på arealer med nyere tilgroning. Genvækst må forstås som selvsået opvækst på arealer, der har en vis kontinuitet som skov. Naturstyrelsen er enig med Lolland Kommune i, at den mindre udstrækning af rørskovsarealet og dermed af levestederne for rørskovsfugle til dels kan skyldes, at søerne er blevet renere. Det samme gælder imidlertid også ustabil vandstand. På grund af de hidtidige problemer med sikring af stabil vandstand er årsagssammenhængen endnu uklar, og vi har derfor foreløbig ikke medtaget god vandkvalitet og forbedring af levesteder for rørskovsfugle som modstridende naturinteresser. Uanset dette er der ingen tvivl om, at god vandkvalitet vil gå forud for hensynet til rørskovsfugle i Maribosøerne.

I fredningskendelsen fra 1954 vedr. landskabsfredningen omkring Maribosøerne fremgår det, at fredningen bl.a. har til hensigt, at "bevare områderne nærmest søen i deres nuværende tilstand, der foruden den skønhedsværdi, denne repræsenterer, er af stor naturvidenskabelig interesse". Af de enkelte fredningsdeklarationer kan man i relation til denne del af fredningsformålet bl.a. læse, at på de fredede arealer "skal der fremdeles opretholdes et hovedpræg som det nuværende, [...] således at den naturlige rørbræmme langs søen i videst muligt omfang bevares". Naturstyrelsen mener ikke, at den del af ændringen i rørskovsudbredelse, der skyldes forbedret vandkvalitet i søerne er i modstrid med "den naturlige rørbræmme".

4. Indsatsprogram og gennemførelse

En konsulentvirksomhed oplyser, at vandstandsændringer i Maribosøerne er skyld i tilbagegangen i rørskovsarealet, som er ynglehabitat for rørhøg, rørdrum, grågå, skeand, troldand og taffeland. Vandstandshævning er ligeledes årsag til oversvømmelse af ynglelokalitet for fjordterne.

I høringssvaret redegøres for praksis af vandstandsreguleringen i Maribosøerne og den negative påvirkning af rigkær og udbredelsen af rørskov, da vandstanden de sidste 15 år og senest i 2014-2015 har overskredet regulativets maksimumskote betydeligt. Vandet trækker sig kun langsomt tilbage pga. det store opland og det smalle udløb i Maribo. Oversvømmelser har derfor en negativ påvirkning over meget lang tid. En konsulentvirksomhed har genfremsendt høringssvar fra 2007 og 2011 med lignende redegørelse.

En konsulentvirksomhed har indleveret høringssvar for ejere, der pt. ikke har husdyrproduktion, men som ser med kritiske øjne på, at man via den generelle husdyrregulering stiller strenge krav til ammoniakdepositionen i Natura 2000-områder. Reglerne udgør reelt set en væsentlig trussel mod landbrugsejendommens fremtidige udviklingsmuligheder inden for animalsk produktion. Samtidig gennemføres reguleringen som erstatningsfri regulering, hvilket kritiseres. I nogle tilfælde vil en ansøgning om ændringer, udvidelser eller etableringer få afslag, uanset at bevaringsstatus for området udpegningsgrundlag viser, at en husdyrproduktion ikke udgør en trussel.

Det bemærkes i øvrigt, at det klart fremgik af bemærkningerne til lov om miljøgodkendelse af husdyrbrug fra 2011, at stramningerne ville være uden omkostninger for erhvervet, idet de er en del af gennemførelsen af Natura 2000-planerne og målsætningen om gunstig bevaringsstatus. I henhold til dette samt evt. indsats for mere robust natur, der inddrager omdriftsarealer, er de ejere, som en konsulentvirksomhed har indleveret høringssvar for, således ikke indstillede på at

indgå i aftaler eller indsatser, der kan medføre økonomiske konsekvenser for bedriften uden passende erstatning.

I genfremsendt høringsvar fra 2007 og 2011 ville En konsulentvirksomhed gerne have bekræftet, at jagt kunne opretholdes i sin eksisterende form. Effekten af igangværende pleje og genopretning krævedes medtaget i den daværende plan. Man ønskede, at planen ikke stillede krav, der allerede var opfyldt med skovlovsaftale vedr. urørt skov og plukhugst. Man undrede sig desuden over, at planer om genudsætning af odder blev nævnt i det første udkast til basisanalysen, da arten ikke var på udpegningsgrundlaget for området ligesom det påpeges, at koblingen mellem udbredelse af stor najade og nedgang i fuglebestande er interessant, men hypotetisk.

En konsulentvirksomhed anfører, at høj vandstand i Maribo Sønder sø påvirker landbrugsdriften og muligheden for afgræsning af rigkær i negativ retning. Hvis vandstanden ikke holdes nede vil afgræsningen på en lang række arealer blive opgivet. I Hejrede Sø opfattes nuværende pumpestrategi og vandstand som positiv for Natura 2000-området og sikrer samtidig god afvanding af landbrugsarealerne. Landbrugspåvirkning af området er lille, hvorfor projekter med yderligere restriktioner for landbruget ikke accepteres af DLS.

Naturforeningen og flere lodsejere bemærker, at rørhøg og rørdrum helt er forsvundet fra Hejrede Sø pga. en for lav vandstand, der er under den regulativmæssige. Den lave vandstand bevirker, at rørskovene er for tør til at være egnede som ynglelokaliteter for disse arter.

DOF Storstrøm foreslår følgende indsatser: Analyse af nedgang i bestanden af rørdrum, konstant vandstand i søerne i fuglenes yngletid, fortsættelse af bestræbelserne for et bedre vandmiljø, sikring af fjordternens ynglepladser (herunder småholmene Knold og Tot) samt konstant vandspejl i Hejrede Sø.

Danmarks Naturfredningsforening Guldborgsund foreslår, at man af hensyn til vandringsmulighed for pigning skaber forbindelse mellem Hejrede Sø, Sønder sø og Røgbølle Sø. Forbindelsen mellem Røgbølle Sø og Maribo Sønder sø foreslås gennemført ved åbning af rørlagt vandløb og ændring af stemmeværk. Det rørlagte vandløb er medtaget i Vandplanen, men uden indsats.

Flere lodsejere skriver, at en permanent retablering af naturlig hydrologi i hele søkomplekset dels ville sikre fri faunapasage og dels sikre et stabilt, højere vandstands niveau i Hejrede Sø og dermed forhindre sommerudtørring af bredderne. Dette ville også kunne få en gunstig indflydelse på søens økologiske tilstand.

Naturstyrelsen er enig i, at vandstandsreguleringen højst sandsynligt udgør en del af forklaringen på tilbagegangen i rørskovsarealet og dermed levesteder for rørskovsfugle. Planen for 2016-2021 har som forudsætning, at indsatsen fra den første plan (2009-2015) gennemføres med krav om stabil vandstand. Gennemførelsen af dette afventer ny handleplan fra Guldborgsunds Kommune med fastlægges af vandstanden i Natura 2000-området. Fastlæggelse af vandstands niveau kan muligvis også have positiv effekt for afgræsningsmuligheder langs Maribo Sønder sø.

Da Natura 2000-planen er overordnet rammestyrende, tager den ikke stilling til om ynglepladser for fjordterne skal sikres ved lavere vandstand, ved at nyetablere, hæve eksisterende holme eller andre muligheder.

En væsentlig del af ammoniakbelastningen af danske Natura 2000-områder fra danske kilder stammer fra landbruget. Der er i 2011 indført skærpede ammoniakreduktionskrav i

husdyrgodkendelsesloven, der skal sikre nedbringelse af ammoniakpåvirkningen af sårbar natur i forbindelse med tilladelse og godkendelse af husdyrbrug. Denne generelle indsats mod ammoniakpåvirkningen er en forudsætning for, men ikke særskilt afspejlet i, planerne. Natura 2000-planerne indeholder ikke yderligere krav om en indsats med henblik på at reducere ammoniakdepositionen fra husdyrbrug.

Naturstyrelsen vurderer ikke, at Natura 2000-planerne har erhvervsøkonomisk betydning for jordbrugserhvervet, fordi planerne gennemføres ad frivillighedens vej og med kompensation både til konkrete indsatser og for eventuelle indkomsttab. Indsatserne i området retter sig mod at sikre og forbedre forholdene for den allerede beskyttede natur og vil kun undtagelsesvist vedrøre intensivt udnyttede arealer.

Indsatsen vil i videst muligt omfang blive gennemført ved frivillige aftaler. Naturbeskyttelsesloven hjemler muligheden for at pålægge en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Natura 2000-planen. Indebærer en indsats, at den eksisterende drift skal ændres, og kan der ikke indgås en frivillig aftale herom, vil det udløse erstatning for dokumenterede tab.

Natura 2000-planen er ifølge miljømålsloven bindende for myndighederne, når der skal tages stilling til godkendelser, tilladelser og dispensationer. Vurderingen af, om det ansøgte vil skade udpegningsgrundlaget, skal ske under hensyn til planens bevaringsmålsætning for det pågældende område.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Vedrørende genfremsendt høringsvar fra En konsulentvirksomhed vurderer Naturstyrelsen, at hverken 1. Natura 2000-plan eller forslag til 2. plan indebærer restriktioner for eksisterende jagt i området.

Indsatskrav i forhold til skov er formuleret generelt, da konkrete indsatser afhænger af handleplaner og de frivillige aftaler, der kan indgås. For skov på fredskovspligtige arealer er der ikke yderligere retningslinjer i Natura 2000-planforslaget. Allerede indgåede og evt. nye aftaler forventes at have en langsigtet effekt på tilstanden af forekomster af habitatnatur i skov. Effekten vil kunne ses ved den kortlægning af skovtyperne, som Naturstyrelsen foretager hvert 12. år. Storstrøms Amt omtalte odder i den oprindelige basisanalyse (19xx-19xx) for området, da mulighed for genudsætning af odder på det tidspunkt var nævnt i en handleplan for arten. Maribosøerne var den sidste lokalitet, der husede odder i denne del af landet. Den første generation af Natura 2000-planerne havde kun retningslinjer for de arter og naturtyper, der udgjorde udpegningsgrundlaget.

Der var i amtets basisanalyse nævnt en kobling mellem fuglebestandene og udbredelsen af den sjældne plante stor najade. En senere undersøgelse viste, at stor najade havde en sen fremspiring, hvorfor arealer bevokset med arten ikke husede det samme fødegrundlag for ynglefugle i form af vandinsekter som tilsvarende arealer med blandet undervandsvegetation. Dominans af stor najade kan altså give en tidsforskydning i fødegrundlaget, der påvirker forskellige fuglearter lige på det tidspunkt, hvor der er unger. Da bestandene af stor najade tilsyneladende er meget dynamiske, og da der er tale om naturlige processer, forholder forslaget til Natura 2000-planen for Maribosøerne sig ikke til dette forhold. Levesteder for fuglearter på udpegningsgrundlaget kan som udgangspunkt sikres eller forbedres ved indsats for ynglepladserne.

Der kan konstateres en nedgang i rørskovsfuglene i Maribosøerne, men Naturstyrelsen har ikke planer om at igangsættende en nærmere undersøgelse som DOF Storstrøm foreslår. Hovedårsagen formodes umiddelbart at være nedgang i arealet med rørskov på våd bund. Indsatsen for vandkvalitet styres af vandplanerne, mens der er retningslinjer for konstant vandstands niveau i fuglenes yngletid samt sikring af fjordternens ynglepladser i hhv. 1. Natura 2000-plan og i forslaget til 2. plan.

Danmarks Naturfredningsforenings forslag om åbning af rørlagt vandløb og ændring af stemmeværk mellem Røgbølle Sø og Maribo Sønder sø videresendes som hørings svar til Vandplanen.

5. Datagrundlag

Guldborgsund Kommune og DOF Storstrøm beklager, at der ikke er lavet optællinger af rastende fugle siden 2009. Det samme gør sig gældende for ynglende terner, der er optalt hvert år fra 2004-2009, men dernæst kun i 2012. Grundlaget for Natura 2000-planen virker derfor mangelfuldt. Der kunne være identificeret flere sikre ynglepladser for fjordterne, hvis der havde været en årlig optælling. Levesteder for fjordterne er ikke blevet kortlagt, og bør snarest foretages.

For ynglefugle er der i alle basisanalyser medtaget data frem til 2012 og for de tilbagevendende trækfugle er der data frem til og med 2009. Data for trækfugle gennemgår en samlet kvalitetssikring ved af rapportering til EU på baggrund af forskellige overvågningsaktiviteter foretaget af DCE ved Aarhus Universitet. Seneste af rapportering fandt sted i 2009. Optælling af ynglefugle indgår som en del af det egentlig NOVANA-program hos Naturstyrelsens enheder og inddateres og kvalitetssikres løbende.

Det har været afgørende for Naturstyrelsen, at data, der anvendes til den overordnede statslige planlægning, er ensartede, landsdækkende og kvalitetssikrede data. Der skete en omfordeling af ressourcerne i overvågningsprogrammet fra 2011 for bl.a. at kunne medtage flere arter. Overvågningsfrekvensen for en række arter – heriblandt fjordterne – blev som en følge deraf sat ned. Fjordterne overvåges igen i 2015.

For 16 af de mest truede ynglefugle er der udviklet et tilstandsvurderingssystem for arternes levesteder. Denne tilstandsvurdering anvendes i Natura 2000-planerne til sikring og forbedring af disse arters levesteder. Der vil i de kommende år blive kortlagt flere levesteder for de 16 arter, herunder for fjordterne i Maribosøerne. Naturstyrelsen forventer ligeledes, at der udvikles yderligere tilstandssystemer for andre ynglefugle.

6. Trusler

En konsulentvirksomhed bemærker i deres høringssvar, at det af basisanalysen fremgår, at kun to forekomster med hhv. kalkoverdrev og rigkær er registreret randpåvirkning fra gødsning af naboarealer, og at der for rigkærsforekomster generelt især er tale om påvirkning fra tidligere gødsning. De konkluderer derfor, at den nuværende landbrugsdrift kun har en minimal påvirkning af Natura 2000-området, hvorfor man ikke vil acceptere yderligere restriktioner for erhvervet. To konsulentvirksomheder (én med genfremsendt høringssvar fra 2011) og Lolland Kommune påpeger, at faldende kvælstofniveau i søerne er en væsentlig årsag til tilbagegangen i rørskovsarealet og dermed levesteder for bl.a. rørdrum.

Naturstyrelsen er enig i, at den nuværende landbrugsdrift ikke har nogen stor påvirkning af habitatnaturtypernes forekomst i dette område. Forbedring af forekomsternes tilstand og robusthed for på sigt at kunne opnå gunstig bevaringstilstand vil dog kræve en indsats. Konkrete tiltag vil som udgangspunkt bero på frivillige aftaler med lodsejerne. Se i øvrigt svaret under pkt. 3.

7. Rollefordeling mellem stat og kommune

En konsulentvirksomhed beklager, at planforslagets målsætninger og retningslinjer er generelt formulerede og geografisk uspecifikke, hvilket gør det svært for en lodsejer at vurdere, hvilken indflydelse planen har for driften af den enkelte ejendom. Den overordnede tilgang gør det også vanskeligt at vurdere om der lægges op til den mest omkostningseffektive gennemførelse af Natura 2000-indsatsen.

En konsulentvirksomhed tilføjer, at det er svært at komme med et høringssvar på et fuldt oplyst grundlag, når planforslaget er meget lidt specifikt omkring konkrete indsatser. Dette afskærer lodsejere for en reel indflydelse på indsatserne i Natura 2000-planerne.

Natura 2000-planerne er overordnet rammestyrende for myndighedernes handleplaner. Det er handleplanmyndigheden, der i sidste ende konkretiserer indsatsen i området og indgår aftaler med de enkelte lodsejere.

De kommunale handleplaner bliver i højere grad et redskab for en forventningsafstemning mellem organisationer og lodsejere, således at kommunerne får mere tid til dialog og lokal inddragelse, der primært vil være forbundet med de konkrete projekter, der skal udmønte Natura 2000-planen og strække sig over hele planperioden. Når planerne skal føres ud i livet, indgår kommunerne i dialog med de lokale lodsejere om den konkrete lokalisering af et projekt samt brug af forvaltningsmetoder og virkemidler.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringssnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

8. Proces

En konsulentvirksomhed skriver, det var forventet, at lodsejere med "væsentlige interesser" i Natura 2000-området havde været indbudt til en "en-til-en dialog" med den lokale NST-enhed. Flere lodsejere værdsætter Guldborgsund Kommunes indsats for at involvere samtlige lodsejere i dialogen omkring Natura 2000-processen og opfordrer Naturstyrelsen til følge det gode eksempel.

Naturstyrelsen er enig i behovet for dialog og samarbejde. Naturstyrelsen har i forbindelse med de forskellige trin i planprocessen været i dialog med interessenter på nationalt niveau og regionalt niveau i overensstemmelse med reglerne herom i miljømålsloven og bemærkningerne til ændringsloven fra 2013. Det har været målsætningen i hele planprocessen at inddrage synspunkter og holdninger.

Planerne fastlægger som udgangspunkt hverken det konkrete omfang, lokaliseringen af den konkrete indsats eller karakteren af den endelige indsats. Dette vil være at finde i handleplanerne som bliver udarbejdet af kommunerne. Erfaringerne fra denne høringsproces vil blive evalueret. Miljømålsloven og bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner indeholder krav om offentlig høring over såvel de statslige planer som de opfølgende handleplaner og krav om plan for lodsejerinddragelse i de kommunale handleplaner.

I forbindelse med gennemførelsen af handleplanerne skal der indgås aftaler med lodsejere om en konkret indsats. Dette forudsætter en direkte dialog med den enkelte lodsejer.

Emnet er uddybet i Naturstyrelsens generelle høringsnotat, som kan læses på styrelsens hjemmeside.

Justering af forslag til Natura 2000-plan 2016-2021 for N177 Maribosøerne

De indkomne bemærkninger har ikke givet anledning til ændringer i Natura 2000-planen.

Der er foretaget justering af teksten i afsnit 1. "Natura 2000-planlægning" og afsnit 4. "Indsatsprogram" - med henblik på at præcisere videreførelse og konsolidering af indsatsen fra 1. planperiode i lyset af, at indsatsen fra den første generation planer har haft en kortere periode til gennemførelse end forudsat. Endvidere henvises der nu under søjlediagrammerne over fordeling af tilstandsklasser for de kortlagte naturtyper, fugle- og artslevesteder til en detaljeret geografisk baseret afbildning i [MiljøGis](#).

Ingen af ændringerne i forhold til planforslaget giver anledning til fornyet høring over planforslaget, jf. miljømålslovens § 45.

Bilag 1: Indkomne høringssvar til Natura 2000-planforslag for N177 Maribosøerne

20150415104823700 En konsulentvirksomhed
20150412232851900 DOF Storstrøm
20150410140337800 En konsulentvirksomhed
20150409175806500 Sven Jena Larsen, Jimmi Spur Olsen, Troels Lyndelse
20150409110336800 Guldborgsund Kommune
20150409095417300 En konsulentvirksomhed
20150408114839900 Danmarks Naturfredningsforening Guldborgsund
20150310145906900 Lolland Kommune
2015040713341750 Friluftsrådet